

Norsk Oljemuseum
25 år på Kjerfholmen

25 år med oljå på museum

Da Norsk Oljemuseum ble åpnet av HM Kong Harald 20. mai 1999 var det resultatet av mange års initiativrikt arbeid med å fremme idéen om et nasjonalt museum om petroleumsvirksomheten i Stavanger. Men det var i utgangspunktet ingen selvfølge at hverken olje- og gassvirksomheten eller Oljemuseet skulle bli lokalisert til Stavanger.

Oljehovedstaden

Den tidlige letevirksomheten i Nordsjøen fra 1966 og det første drivverdige funnet Ekofisk i 1969 hadde skjedd med Stavanger som et naturlig operativt utgangspunkt for etablering av selskaper og baser. Den første produksjonen ble startet på Ekofiskfeltet i 1971 – og på dette grunnlaget skulle staten meisle ut en oljepolitikk for framtida. Viktige beslutninger skulle fattes – som for eksempel lokalisering av sentrale institusjoner for den nye industrien.

Stavangers status som oljehovedstad ble tydelig slått fast gjennom Stortingets vedtak i 1972 om å lokalisere Statoil og Oljedirektoratet til byen. Kampen om å bli oljehovedstad hadde lyktes under mottoet: «Stavanger er stedet!» Hva var vel da mer naturlig enn at et nasjonalt museum om olje- og gassindustrien ble etablert i Stavanger?

Idéutvikling og tomtestrid

Det første sporet av idéen om et oljemuseum

finner vi allerede i Stavanger Aftenblad høsten 1974. Daværende ordfører Arne Rettedal ble intervjuet av oljejournalist Jan Hagland angående muligheten for å etablere et museum som kunne reflektere den nye industrien. Rettedal måtte medgi at han syntes det var et godt forslag – og idéen ble holdt levende. I 1978 opprettet Stavanger kommune en prosjektgruppe som resulterte i etableringen av Stiftelsen Norsk Oljemuseum i 1981. Stiftelsen fikk et eget styre med bred sammensetning av representanter fra kommunen og museumsentusiaster fra industrien. Det ble etablert en liten administrasjon på 3–4 medarbeidere, finansiert av Stavanger kommune.

Så fulgte mange år med utredninger om hvordan et museumsbygg kunne realiseres både med tanke på innhold, størrelse, arkitektur, lokalisering – og ikke minst finansiering. Det mest kontroversielle underveis var lokaliseringsdebatten: Hvor skulle museet bygges? Den foretrukne tomten på

Foto: Shadé B. Martins/Norsk Oljemuseum

Kjerringholmen var omstridt. Hurtigbåtterminalen måtte flyttes og næringsdrivende i sentrum fryktet å miste handel. Det ble samlet inn over 17 000 underskrifter mot dette alternativet, med forslag om heller å bygge museet i Sandvigå – der konserthuset ligger nå. Til tross for protester ble tomtevalget stående og finansieringen ble løst gjennom konstruktivt spleiselag der stat, fylke, kommune og oljeindustri bidro med til sammen 165 millioner kroner.

Bygg og innhold

Byggearbeidene startet i august 1997. Det meste knyttet til arkitektur og bygningsmessige forhold var avklart, selv om det fortsatt lot seg gjøre med mindre justeringer. Et eksempel på dette var behovet for å utvide museumskaféen, slik at den også kunne fungere som en fullverdig restaurant på kveldstid. Selve byggeledelsen ble ivaretatt av Stavanger kommune med en byggekomité ledet av ordfører Leif Johan Sevland. Med en anslått byggetid på 22 måneder gikk vi inn i en spennende tid mens museet reiste seg på Kjerringholmen. Arkitektene Lunde & Løvseth hadde vunnet arkitektkonkurransen med et bygg med særpreg og sjeldne arkitektoniske kvaliteter. Samtidig var marsjordren fra byggeledelsen klar: Prosjektet måtte gjennomføres innenfor budsjettet på 165 mill. kroner. Og det klarte vi!

Fram til byggestart sommeren 1997 hadde prosjekteringen og igangsettingen av bygningsarbeidene hatt første prioritet. Arbeidet

med museets innhold var ikke kommet like langt. Det forelå noen skisser og tanker om innhold fra ulike arbeidsgrupper og studieturer, men ingen helhetlig plan som var tilpasset museets arkitektur og utstillingsarealer. Som nyansatt direktør fra 1. september ble det derfor en hovedoppgave for meg å lede arbeidet med å utvikle og detaljplanlegge utstillingene – mens byggearbeidene pågikk.

Åpning med uforutsette hendelser

Alle som medvirket fram mot åpningen av museet vil huske den spesielle stemningen som rådet de siste ukene. Vil vi bli ferdige? Vil alle de tekniske installasjonene fungere? Hvordan vil helhetsinntrykket bli?

Den kongelige åpningen 20. mai 1999 skulle vise seg å by på noen uforutsette hendelser. Arbeiderne på Rosenberg verft hadde på forhånd varslet at de ville benytte anledningen til å demonstrere mot regjeringens gjeldende verftspolitik. Dette var en politisk aksjon vi slett ikke ønsket velkommen på åpningsdagen vår. Men klubbledelsen på Rosenberg hadde bestemt seg, og en halvtime før arrangementet skulle starte kunne vi se et stort tog med verftsarbeidere i kjeledress gå over bybroen. Det endte med at 2500 arbeidere med faner og plakater omkranset åpningsseremonien rett utenfor museets hovedinngang. På en av plakaten stod det «Vi vil ikke på museum». Da det hele var over måtte vi bare erkjenne at

besøket fra verftsarbeiderne hadde gitt åpningen en fantastisk ramme.

En ganske annen hendelse som kom helt overraskende på oss under åpningen, skjedde da HM Kong Harald hadde tatt plass på talerstolen. Plutselig steg en mann fra publikum opp til Kongen og overrakte ham en konvolutt. Situasjonen ble opplevd som svært upassende og ble raskt avverget av sikkerhetsvakter. Konvolutten inneholdt dokumenter knyttet til nordsjødykkernes kamp for erkjennelse og erstatning for helseskader knyttet til sin innsats offshore. Hendelsen skulle vise seg å bli et frempek mot arbeidet museet noen år seinere skulle gjøre med å utarbeide historieverket «Nordsjødykkerne» (2009) og samtidig åpne en egen utstilling om temaet.

Hektisk innspurt

Oljemuseets arkitektur er i seg selv en utstillingsgjenstand. Det enestående bygget er en tolkning av det norske høyreiste grunnfjellet, det jærsk kystlandskapet og oljeinstallasjonene til havs. Byggets ekspressive uttrykk er en viktig del av fortellingen. Overskriften på Stavanger Aftenblads anmeldelse var «Arkitektur i verdensklasse».

Det var en spennende utfordring å fylle det nye museet med innhold. Hvilken historie skulle vi fortelle – og hvordan? Hva ville publikum forvente? Dette arbeidet startet

høsten 1997 og ble ivaretatt av en bredt sammensatt redaksjonskomité – i nært samarbeid med museets egne ansatte og innleide utstillingskonsulenter. Det var en hektisk langspurt på 15 måneder med idéutvikling, redaksjonelt arbeid og utstillingsdesign fram mot åpningen.

I ettertid kan vi si at åpningsutstillingen var et forsøk på å male med bred pensel. Naturhistorien med Norges gunstige geologiske forutsetninger ble et sentralt punkt i fortellingen. De andre hovedelementene var den teknologiske utviklingen til havs, arbeidslivet offshore, politiske milepæler og etableringen av en internasjonal oljeindustri i Norge – alle brikker i prosessen som gjorde Norge til en oljenasjon. Men også risiko knyttet virksomheten ble berørt. Utstillingen «De svarte dagene» var viet Alexander L. Kielland-ulykken.

Hovedpunkter i utviklingen

Ved oppstarten i mai 1999 hadde museet en liten organisasjon på 12–14 personer, og det meste av oppmerksomheten var rettet mot de nye utstillingene, mottak av gjester og praktisk drift. Vi hadde ennå en lang vei å gå for å etablere et pedagogisk tilbud til skolene og en fagavdeling til å drive med systematisk dokumentasjon og forskning om oljevirkosomheten. Men over tid har organisasjonen vokst til å inkludere både pedagoger og forskere – og de fleste

funksjoner som tilhører drift av en fullverdig museumsorganisasjon. Når vi markerer 25-årsjubileet er vi blitt 25 faste stillinger.

Mye av det som har skjedd gjennom disse årene er omtalt i denne jubileumsboken. Noen hovedpunkter i utviklingen kan likevel pekes på:

- Etablering av en avdeling for dokumentasjon og forskning, tuftet på arbeidet med de store dokumentasjonsprosjektene (startet med Industriminne Ekofisk i 2002).
- Utarbeidelse av den første Industriminneplanen i 2010, i samarbeid med myndigheter og industrien. Ny og oppdatert versjon skal ferdigstilles i 2025.
- Kontinuerlig utvikling og fornyelse av utstillingen for å speile utviklingen i industrien og innfri publikums forventninger om et moderne museum.
- Utvikling av undervisningsopplegg og styrking av staben innenfor det pedagogiske feltet. Samarbeid med Stavanger kommune om obligatorisk undervisning for 9. trinn.
- Bevisst bruk av ressurser på markedsføring i nært samarbeid med andre reiselivsaktører i Rogaland og Stavanger-regionen.
- Etablering av en bærekraftig og langsiktig

finansiering med bidrag fra stat, fylke, kommune og sponsorer – samt gode egeninntekter fra prosjekter og billettsalg.

- Bygging av nytt museumsmagasin, finansiert av Olje- og energidepartementet, innviet i 2019.

Klima på dagsorden

Museets åpningsutstilling i 1999 kan i hovedsak betraktes som en suksesshistorie om hvordan Norge har forvaltet olje- og gassforekomstene på kontinentalsokkelen. Og det var mange gode grunner til det. Den «norske modellen» blir i mange sammenhenger framhevet som et forbilde på hvordan en oljestat kan forvalte en slik naturressurs.

Men mye har skjedd de siste 25 årene, og fortellingen ser kanskje litt annerledes ut i dag? Utslipp av klimagasser og skadevirkningene av fossile energikilder har fått mye mer plass i diskusjonen om fremtiden for olje- og gassindustrien. Denne utviklingen har så langt ført til to utstillinger som adresserer dilemmaene vi står overfor i energi- og klimaspørsmålet: Først «Energi – problemet eller løsningen» (2013) og deretter «Klima for endring» (2019). Vi vil også i fremtiden by på nye utstillinger om klimautfordringen.

Slik museets utstilling framstår i dag er det fortsatt grunnlag for å hevde at vi presenterer oljehistorien som en suksessfortelling. Men den har i sannhet

sine ytterpunkter: Utstillingen som handler om oljeøkonomien og inntektene fra industrien oppdaterer oss kontinuerlig om størrelsen på oljefondet – i skrivende stund omkring 17 000 milliarder kroner! Samtidig er den relativt nye utstillingen om Alexander L. Kielland-ulykken (åpnet 2020) en dyster påminnelse om at noen har betalt en høy pris.

Åpen, uavhengig og stolt

Olje- og gassvirksomheten har utvilsomt blitt mer kontroversiell siden åpningen av museet. Vår erfaring er at dette har gjort interessen for industrien større enn noensinne – med et mangfold av perspektiver og synspunkter på virksomhetens posisjon både i fortid, nåtid og framtid. Vi ønsker fortsatt å speile dette mangfoldet gjennom utstillinger og i museets dokumentasjons- og forskningsarbeid.

For oss som har fått medvirke til etablering og utvikling av museet gjennom de første 25 årene har det alltid vært et mål å formidle oljehistorien på en balansert måte. I museets strategiplan står det at vårt arbeid skal skje med utgangspunkt i verdiene åpen, uavhengig og stolt. Det innebærer å innta en fortellerposisjon som inkluderer ulike innfallsvinkler til oljehistorien, samtidig som vi skal ivareta vår faglige integritet.

Samtidsmuseum for sokkelen

Norge kommer til å produsere olje og gass i flere tiår framover basert på de utbyggingene

som allerede er foretatt og vedtatt. Selv om leteaktiviteten kan bli noe dempet i årene framover, er det fortsatt store olje- og gassressurser som skal hentes opp fra havbunnen. Samtidig presenteres det for tiden store vyer for de nye næringene som skal utvikles på norsk kontinentalsokkel: Havvind, karbonfangst og -lagring og mulighetene for utvinning av havbunnsmineraler.

Museet står foran en spennende utfordring med å formidle denne utviklingen, med alt det vil innebære av nye virksomhetsområder og debatt om bærekraft og lønnsomhet. Vår oppgave skal fortsatt være å fortelle den unike oljehistorien, samtidig som vi skal være et samtidsmuseum for alle aktivitetene på sokkelen i årene som kommer.

Vi har registrert at flere sentrale institusjoner innen virksomheten nylig har fjernet ordene petroleum og olje fra sine navn. Fra vårt utkikkspunkt i Stavanger tror vi fortsatt at museet skal kunne ivareta sitt samfunnsoppdrag – om å formidle petroleumsvirksomhetens utvikling og betydning for det norske samfunn – under det meningsfulle navnet Norsk Oljemuseum.

Stavanger mai 2024

Finn E. Krogh
Direktør